LUND UNIVERSITY

Ordet jazz - från baseball till musik

Bjerstedt, Sven

Published in:
Orkesterjournalen (OJ)

2016

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Bjerstedt, S. (2016). Ordet jazz - från baseball till musik. *Orkesterjournalen (OJ)*, *83*(2), 74.

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Christensen, som var med i Garbareks kvartett, en slags husbandsmusiker på ECM.

På ECM utvecklas det så kallade nordiska soundet som ofta, till förtret för många, kallas fjordjazz eller något annat exotiskt klingande. Här lyckas jag dock inte riktigt komma underfund med vad Vitali egentligen anser. Han skriver att scenen är långt mer mångfacetterad än vad som görs gällande inom det nordiska soundet och att det används många klichéer när man pratar om det. Förvisso är det så, men samtidigt blir man inte riktigt klok på vad han själv menar med begreppet. Han skriver bland annat att det föds redan på Garbareks *Afric Pepperbird* (ECM 1970), något jag ställer mig ganska frågande till. På den skivan är soundet rått och rakt på, något jag definitivt inte förknippar med det så kallade nordiska soundet. Han säger vidare att Norges mycket speciella natur är en stor inspirationskälla för många, något som rimligtvis även borde avspegla sig i soundet kan man tycka, men här är det inget problem för Vitali, han nämner knappt ECM i detta kapitel. Utifrån sina kunskaper om norsk jazz hade det varit väldigt intressant om han hade problematiserat det så omdiskuterade begreppet mer än vad han gör.

En annan kritik är att Vitali är lite väl översvallande. Naturligtvis kommer det en hel del medioker musik även från Norge, och även i detta land går det naturligtvis mode i olika uttryck och sound. Dessutom skulle Vitali behövt en lite hårdare redaktör, när det gäller många av citaten vet man exempelvis inte vem som sagt dem förrän man kollat i fotnoterna längst bak i boken. Lite onödigt. Som sagt finns det även en del upprepningar.

Men boken har många förtjänster, en av dessa är att den inte stannar vid 60- och 70-talen. Den plöjer vidare genom decennierna ända fram till vårt nuvarande. Vi får läsa om sångerskan Sidsel Endresens betydelse, dj-kulturen, om den stora betydelsen som skivbolagen Rune Grammofon och Smalltown Supersound hade för att musiken kom ut, om festivalernas avgörande roll. Scenen Blå i Oslo får stort utrymme med sin betydelse för den nya frijazz och improvisationsmusik som växer fram i det sena 90-talet. Det är även intressant att läsa om hur pianisten Bugge Wesseltoft utvecklar sin "nu jazz" och får stort genomslag. Vitali skriver hur musiken "was a sort of cry of liberation with which they returned to the original function of jazz as music for entertainment and dancing, although the music was miles away from classic New Orleans swing".

Till de stora namnen hör naturligtvis även trumpetaren Nils Petter Molvær som med sin *Khmer* åter sätter Norge på kartan med sina över 150 000 sålda ex. Även denna gång sker det på ECM.

Den betydande impro-noisescenen får också sitt. Även denna gång kommer näring från utländskt håll, denna gång av spanske Francisco López som utförde ett mycket högljutt experiment på ett galleri i Trondheim i slutet av 90-talet. Men med grupper som Jazzkammer, Fe-Mail (Maja Ratkje och Hild Sofie Tafjord) och Supersilent omformas musiken sedan till något eget.

Just i detta att skapa något nytt och eget poängterar Vitali även utbildningens roll. 1979 startar den första jazzkursen vid konservatoriet i Trondheim. Terje Bjørklund utvecklar en modell som står i stark kontrast till den som utvecklats vid det så inflytelserika Berklee i Boston. Den stora skillnaden var att i Trondheim kom fostran av studenternas egna personligheter att stå i centrum istället för deras skicklighet och teknik. Med en sådan inriktning förstår man att många spännande musiker kommer fram.

MAGNUS NYGREN

Ordet jazz – från baseboll till musik

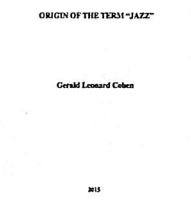

Gerald Leonard Cohen
Origin of the Term "jazz"
Utgiven av författaren själv
Missouri University of Science & Technology, Rolla, MO. 193 sidor

Det finns många mer eller mindre trovärdiga förklaringar till termen "jazz". Att gå igenom och värdera dem kritiskt är ett stort arbete, att formulera en trovärdig etymologi baserad på källstudier ett ännu större. Under mer än tre decennier har Gerald Cohen, en språkprofessor i Missouri, ägnat sig åt detta. Han har nu presenterat sina resultat i en privattryckt volym med blygsam upplaga (80 exemplar).

Mycket av det följande har varit känt sedan tidigare. Bokens värde ligger framför allt i sammanställningen av källmaterial och i den noggranna källkritiska värderingen av olika antaganden. Det är många fantasifulla etymologiska hypoteser som avvisas av den grundlige Cohen. Han slår fast här att ordet "jazz" som beteckning för en musikalisk genre inte har kunnat beläggas förrän 1915 i Chicago. Den musik som hade spelats i New Orleans decennierna dessförinnan kallades inte jazz.

Termen var ett lån från sportens värld. Från och med mars 1913 hade ordet "jazz" börjat användas i baseball-spalterna i San Francisco Bulletin, främst av sportjournalisterna E. T. "Scoop" Gleeson och Francis J. Mannix. Innebörden var "kämpaglöd" ("pep, fighting spirit"), och ordet användes som ett slags maskot för det lokala baseball-laget San Francisco Seals. Sportjournalistikens språk var slängigt, fullt av slanguttryck. Gleeson, som myntade ordet "jazz" i denna betydelse, har i efterhand förklarat det med att han då nyligen hade hört sin kollega William "Spike" Slattery berätta hur tärningsspelare åkallade lyckans gudinna med orden "Come on, the old jazz!"

Bakgrunden till detta uttryck är desto dunklare. Cohen håller för troligt att det härstammar från ordet "jasm" ("energi, vitalitet"), som har belagts sedan mitten av 1800-talet, och han formulerar försiktiga spekulationer om hur detta ord eventuellt kan ha uppstått som en kortform av "enthusiasm" (med säreget uttal).

Ordets väg från baseball till musik gick troligen via vita musiker. Trummisen, pianisten och underhållaren Art Hickman (som komponerade *Rose Room*) ledde ett ragtimeband i San Francisco 1913 och var väl förtrogen med San Francisco Seals. Hans energiska musik tycks ha fått namnet "jazz" (vilket han själv ogillade).

I all sin nördighet och omständlighet är detta en underhållande bok med många udda utvikningar och illustrationer. Exempelvis innehåller den en mängd annonser för orkestrar som spelade "jad", "jaz", "jass" och "jasz" under åren 1915–1917, men också ett stort antal serieteckningar från perioden 1905–1911, med karikatyrer av tyska invandrare som uttalar "yes" med brytning: "jass"! Man får hoppas att Cohen så småningom gör sina forskningsresultat mer lättillgängliga.

SVEN BJERSTEDT